

“Məqsəd aşiq musiqisinə yeni baxışı təqdim etməkdir”

Bakıda konsert verməyə hazırlaşan Təbrizin məşhur “Dalğa” musiqi qrupunun rəhbəri deyir ki, müasir dövrdə aşiq musiqisinə elmi yanaşma zəruridir

Təbrizin məşhur “Dalğa” musiqi qrupu paytaxtımızın qonağıdır. Bu yaxınlarda musiqi qrupu Heydər Əliyev Sarayında “Qarabağ dərdi” adlı konsertlə çıxış edəcək. Qrupun rəhbəri, tanınmış aşiq Çingiz Mehdipur “Kaspi”nin qonağı olarkən aşiq sənətinin sirlərindən, bu qədim sənətin hazırkı vəziyyətindən danışdı.

AŞIQ SƏNƏTİNİ ELMİLƏŞDİRMƏK

- Aşiq musiqisinin açılmamış sirləri çoxdurmu?

- Aşiq sənəti o taylı, bu taylı xalqdır. Bu, ata-babalarımızdan bizə qalan miras kimi dəyərli xəzinədir. Həmin xəzinənin qorunub saxlanması üçün biz məsuliyyət daşıyıq. Aşiq sənətini yaşatmaq üçün bu sahədə mövcud olan potensialları da çox önəmlidir. 27 ildir ki, “Dalğa” musiqi qrupunu təşkil etmişəm. Bu müddət ərzində 30-dan çox ölkədə konsert proqramı ilə çıxış etmişəm. İlk dəfə olaraq mən bu sənətə elmi yanaşaraq, saz havalarını nota köçürmüşəm. Məndən əvvəl bu işi heç kim görməyib. Deyə bilərəm ki, aşiq musiqisində yeni bir aranjimanla çıxış edərdim. Aşiq musiqisinin açılmamış çox sirləri var. Xalqımız o sirlərlə, hələ tanış deyil. Çox təəssüf ki, biz bugün bu sənəti hələ öz xalqımıza tanıtdırmağa çalışırıq. Bunda isə xalqımız günahkar deyil, bu, mənim və həmkarlarımla borcudur. Dünyanın böyük alimləri ilə bu sənət haqqında müzakirələr açanda, onlar heyrdə qalırlar. Heyf ki, sazımız indiyə qədər olduğu kimi tanınmayıb. Həm bu tayda, həm də o tayda çox gözəl saz ifaçılarımız var. Ancaq indiyə qədər yalnız keçmişlərdəki ifaları savadsız və elmsiz şəkildə yamsılayaraq təqdim ediblər. Bu sənətin klassikliyini çoxları bilmir. Sazi aşıqların qarşısına qoyub “haqqında danış” desək, inanırıq ki, alət haqqında elmi cəhətdən danışa bilməzlər. Məsələn, sazın pərdə düzülüşünün hansı intervaldan asılılığı və ya köklərinin nədən ibarət olduğunu söyləməkdə çətinlik çəkirlər. Dünya xalqlarına saz barədə danışmaq üçün onun haqqında bilgiyə malik olmaq utancvericidir.

- Sazın qüdrətini üzə çıxarmaq, onu daha geniş tanıtdırmaq üçün hansı işləri görmək olar?

- Bu sənətlə dünyaya çıxmaq mümkündür. Mən İspaniyada 120 ölkə arasında solo ifaçılığına görə birinci yerə layiq görülmüşəm. Həmçinin ayrı-ayrı ölkələrdə ifalarımı dinləyən musiqi mütəxəssisləri “musiqinizdən hiss edərdim ki, yaşadığınız ərazi coğrafi baxımdan dağlıdaşlı yerlərdir” - deyirlər. Musiqi öz ifası ilə məxsus olduğu xalqın tarixini, coğrafi ərazisini, yaşayışını təqdim edə bilir. Bu, böyük missiyadır. Həmçinin bu sənəti xalqımızla barışdırmaq lazımdır. Bir sıra sazlar var ki, onlar bu gün elmi baxımdan səhnədə olmağa qadir deyillər. Ancaq bizim sazımız elmi baxımdan musiqi üsulundan uzaq deyil. Bu sazı elmləşdirmək və onu yenidən xalqa çatdırmaq lazımdır. Bu gün evlərimiz gitara və ya başqa musiqi alətləri ilə doludur. Mən onların əleyhinə deyiləm. Ancaq bizim sazımız xaricdəki insanların heç birinin evində yoxdur. Biz bunu bacarmışıq. Ata-babamızdan qalan bu böyük

musiqi alətini başqa dünya xalqlarına da lazımi qədər tanıtdıra bilməmişik. İndi dünya musiqisi sərhədlərdən çıxıb. Biz aşiq musiqisinə hüdud tətbiq edib onu “Tovuz aşıqları”, “Borçalı aşıqları” və ya “Təbrizin Qaraçuxur aşıqları” deyərək məhdudlaşdırmamalıyıq. Bizim sazımızda elə qabiliyyət var ki, onun hüdudlarını aşmaq mümkündür. Sazımızla klassik əsərlər ifa etmişik. Mənim tələbələrim 25 ildir ki, notla əsərlər çalırlar. Mənim yaratdığım “Rövşən” musiqi məktəbində 400-ə yaxın tələbəm vardı. O məktəbdə dünyanın böyük bəstəkarlarının - Motsartın, Bethovenin əsərlərini çalmışıq. Bu ifalar bizim sazın qüdrətini üzə çıxarıb.

dər dövlət qayğısı da olmalıdır. Dövlət bu sənətə sahib çıxmasa, aşiq sənəti çayxana səviyyəsində qalacaq. Aşiq sənətini bu səviyyədən qaldırmaq üçün onun mütəxəssislərini toplamaq və bu sənətin elmi baxımdan tədrisi ilə məşğul olmalarına şərait yaratmaq lazımdır. Yalnız bundan sonra həm sənətin musiqidə tutduğu yer belli olar, həm də onu dünyaya çıxarmaq mümkündür. İrana gəlincə, bilirsiniz ki, İranda aşiq sənətinin Aşiq Abas Tufarqanlı, Xəstə Qasım kimi sərkərdələri olub. Bu gün aşiq sənəti İranda daha çox inkişaf edib. Orada 7-8 aşiq mühiti və onların hər birinin özünəməxsus havaları var. Xüsusən Təbriz, Qaradağ mühitində aşiq sənəti çox səviyyəlidir. Dünyada vahid musiqinin bir dili var. Bizim musiqimiz melodiya, ritm baxımından elə rəngarəngdir ki, heç bir xalqda bunlar yoxdur. Aşiq musiqisini dünyaya tanıtdırmaq yeganə yolu elmi yanaşma və musiqinin vahid dili olan notla dünyaya yaymaqdır. Bütün dünya musiqiləri get-gedə elmləşir.

- Azərbaycanın aşiq sənəti YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilib. Bəs İranda aşiq sənəti nə dərəcədə qorunur?

- Azərbaycanın aşiq sənətinin YUNESKO siyahısında yer alması çox sevinirəm. Ancaq Azərbaycan sazi dünyaya çıxara bilməyib. Bu sənətin ən önəmli işi də onun yayılması, başqa xalqlara tanıdılmasıdır. Ermənilər isə balabani öz adlarına çıxaraq onu dünyaya yaydılar. Bu gün dünyada hər şey elmləşib. Ancaq təəssüf edirəm ki, aşiq musiqisi hələ özünə Konservatoriyada yer etməyib. Keçmişdə aşiq sənətində ustad-şagird ənənəsi vardı. 100 illərdir bu ənənə davam edirdi. Ancaq son 30-40 ildir ki, bu ənənə tükənib. O cümlədən tar da, kamança da, muğam sənəti də belə qaydada inkişaf edirdi. 100 il bundan əvvəl aşiq sənəti muğamı üstələmişdi. Amma bu gün muğam çox yüksəyə qalxıb. Çünki muğama dövlət qayğısı var. Aşiq sənətinə də qayğı var, ancaq muğam elmi cəhətdən tədris olunur. Aşiq sənəti isə bu diqqətdən kənarıdır. Aşıqların paltarlarına baxanda, çox narahat oluram. Onların geyimləri də sənətlərini tamamlamalıdır. Aşıqlar bacardıqları qədər bu sənəti qoruyurlar. Sadəcə bu sənətə bir qə-

USTAD-ŞAĞIRD ƏNƏNƏSİ DAHA YOXDUR

- İndi tez-tez sazın dəyişmiş formasında və fonqrama ilə aşiq havalarını eşidirik. Bu ifaları modern aşiq musiqiləri saymaq olarmı? Ümumiyyətlə, hazırkı ifaçılar haqqında fikirləriniz maraqlıdır...

- Çox gözəl solo ifaçılarımız var. Ancaq onlar aşiq sənətinin klassikliyindən bir qədər uzaqlaşılıb. Onlara qulaq asanda ifalarından Aşiq Ədalətin musiqisinin zövqünü almaq olmur. Və yaxud oxuyanlardan heç vaxt Əkbərin ifasının hissini ala bilmirəm. 40-50 il bundan əvvəl oxuyan aşıqların ifalarının heç birini bu gün eşitmərim. Bu gün hansı toyda dastan oxudurlar? İndi bu dastanları da yaşatmağın yolları var. 100 il bundan əvvəl aşıqlarımız elə gözəl oxuyublar ki, onların ifalarında bütün musiqi prinsiplərinə əməl olunub. Yeni onlar ustad görüblər. Ancaq həmin ustad-şagird ənənəsi daha yoxdur. Əvvəllər musiqi sinədən-sinəyə keçmişdi. Bu gün artıq bu ənənə yoxdur. Hər kəs əlinə bir saz alıb səsyazmasını edərək təqdim edir. İndi səhnədə rəqqaslar elə ifa edirlər ki, aşığa yalnız oxumaq qalır. Aşiq keçmiş ifasını əldən verib. Keçmişdə isə aşıqlar öz ifalarında həm oxuyur, həm saz çalır, həm bəstə-

Aşiq Çingiz Mehdipur 1961-ci ildə Güney Azərbaycanın Qaradağ bölgəsinin Kələyberinin Şıx Həsənli kəndində anadan olub. Uşalıqdan musiqini sevir və Qaradağın tanınmış aşıqlarından sayılan əmisi Aşiq Eynullanın yanında aşılıq və qopuz çalmağın sirlərini öyrənib. Çingiz 1977-ci ildə Tehrana gedərək orada musiqi öyrənməyə davam edib və bir neçə il Azərbaycan türkcəsində olan aşiq bəstələri ilə tanış olub. 1983-cü ildə Tehran Çəng musiqi məktəbində musiqi yazmağa və notları toplamağa başlayıb. Çingiz 1989-cu ildə Təbrizə qayıdandan sonra ustad Yəhya İsmayilzadədən musiqi nəzəriyyəsini öyrənib. 1990-cı ildə “Dalğa” musiqi qrupunu yaradıb. Aşiq Çingiz “Qopuz məktəbi və onun elminin öyrənməsi” və “Aşiq havaları” kitablarının müəllifidir.

karlıq, həm də rəqs edirdilər. Onlar öz ifalarında bir neçə sənəti birləşdirirdilər. Get-gedə hər şey dəyişir. Ancaq buna da təbib baxmaq lazımdır.

- İranda özündə də müxtəlif aşiq məktəbləri var. Həmin məktəblərin Azərbaycandakı müxtəlif bölgələrin aşiq məktəbləri ilə, o cümlədən Borçalı aşiq muhiti ilə hansı oxşar və fərqli cəhətləri var?

zım qrupun konserti olanda 3500 nəfərlik zalda iki gün bir dəfə də boş yer olmadı. Başqa xalqlar da bu sənəti İranda sevirlər. İranda başqa musiqilərə necə yanaşırlarsa, aşiq musiqisinə də elə yanaşırlar. Bu işi sistemli görmək lazımdır. Mən 21 il əvvəl 4 ay Kanadada qalaraq müxtəlif şəhərlərdə konsertlər verdim. Məqsədim orada qalmaq idi. Ancaq yaxşı ki, qalmadım. Çünki ondan sonra “Dalğa” qrupunu yaratdım, bu sənət haqqında kitablar yazdım. Bu musiqini xalqımıza təzədən sevdirdim. Bu gün konsertlərimə 20 yaşlı cavanlar gələrək “biz bu sənətdən doyub qaçmışdıq, siz bizi yenidən bu sənətlə barışdırırsınız” - deyirlər. Bizim diskriminasiya İranda əldən-əldə gəzir. Mən indi dünyanın hər hansı bir ölkəsində, məsələn, Kanadada, Amerikada aşiq musiqisini müxtəlif oranjimanlarda təqdim edə və bundan da yüksək mövqelər qazana bilərdim. Ancaq millətimin içində gördüyüm bu işləri orada görə bilməzdim. Məncə, işi millətin içində görmək olar. Bir xalqın içində ölü bir musiqini yenidən diriltmək o qədər asan iş deyil. Sevinirəm ki, mən bu işi görə bilmmişəm.

- Aşiq musiqisində yeni havalər necə yaranır? İstənilən şeir mətnini aşiq musiqisinə çevirmək olarmı?

- İndi çox böyük bəstəkarlar var, əsərlər də yazırlar. Ancaq mən o əsərlərə qulaq asanda hər hansı bir avropalının əsərinə qulaq asdığımı hesab edərdim. Bu, musiqinin bütün janrlarına aiddir. Orada Azərbaycan musiqisini hiss olmuram. Sintezin əleyhinə deyiləm, bu, insanları bir-birini sevməsi, bir-birinə yaxın olması kimidir. Aşiq havası yaratmaq, yazmaq çətin deyil. Aşiq musiqisində təkzə qəzəl oxunmayıb. Ancaq o not üzərində də işləmək olar. Ümumiyyətlə, aşiq musiqisində bütün şeir səpkilərini oxumaq olar. Mən Ramiz Rövşənin “Qara paltarlı qadın” sərbəst şeirinə də musiqi bəstələyərək onu vokal formasında işləmişəm. Ancaq onu aşiq havasına da çevirmək olar. Burada melodiya yazanda gerek yamaq olmasın. Aşiq havasını yaratmaq üçün gerek musiqinin dərinliyini düşünəsən.

- Bu yaxınlarda təqdim ediləcək konsertin özəlliyini necə izah edərdiniz?

- Konserti təşkil etməkdə məqsəd aşiq musiqisinə yeni baxışı təqdim etməkdir. Bu konsertdə aşiq sənətinin gücünü, potensialını, açılmamış sirlərini göstərmək niyyətindəyik.

Söhbətəşi
Tərənə Məhərrəmov